

УДК 376.36

КОРЕКЦІЯ ЗАЇКАННЯ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Л. Д. БЕГАС

Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М. П. Драгоманова

Різноманітне розуміння заїкання, його сутності обумовлено рівнем розвитку науки і позицій, з котрих науковці підходили і підходять до вивчення цього мовленнєвого розладу.

Различное понимание заикания, его сущности обусловлено уровнем развития науки и позиций, с которых ученые подходили и подходят к изучению этого речевого расстройства.

The range of various understanding of stammer phenomenon is caused by the science development and the points of view from which scientists tended to treat and suit treat this language disorder.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, корекційно-реабілітаційна робота, заїкання.

Ключевые слова: дети старшего дошкольного возраста, коррекционно-реабилитационная работа, заикание.

Key words: the children of senior preschool age, correction-rehabilitation work, stuttering

Нова парадигма освіти XXI століття орієнтована на людину нової культури, на формування її самореалізації у творчості, на розвиток мистецьких здібностей, розкриття творчого потенціалу, формування художньо-естетичних цінностей особистості. [1, с. 344].

Театралізована діяльність — це колективна творчість. У виставі в усіх різні ролі, але вони об'єднані загальною метою. Успіх виступу залежить від успіху кожного актора, це виховує відповідальність, почуття колективізму. Гарні відносини і взаєморозуміння між дітьми, створення комфортних умов для творчості сприяють співпраці та успіху всього колективу в цілому і кожної дитини окремо. Дитяча співпраця є важливим та ефективним засобом оптимізації творчості. У формуванні взаєморозуміння і співпраці велику допомогу надають театралізовані ігри та завдання [6, с. 192].

У сучасній спеціальній методиці корекційна робота усунення заїкання передбачає лікувально-педагогічні засоби, лікувальну фізкультуру, психотерапію, логопедичну ритміку, логопедичні та виховні заняття, ціль яких — подолання послаблення мовленнєвих судом, супутніх розладів голосу, дихання, моторики і мовлення, що в свою чергу оздоровлює і закріплює нервову систему в цілому.

Між тим, негативне соціальне значення цього порушення досить велике, так як викликає деформацію особистісних якостей дитини, які ще тільки формуються. Це вимагає пошуку нових шляхів корекції.

Саме це сприяло розробці та експериментальному опробуванню методики використання театралізованої діяльності для корекції заїкання у дітей старшого дошкільного віку. Передбачалось,

що використання підготовленої та правильно організованої театралізованої діяльності в корекційній роботі буде сприяти подоланню цього мовленнєвого розладу, розвитку емоційної та особистісної сфери дітей старшого дошкільного віку із заїканням.

На протязі століть заїкання досліджувалось багатьма авторами: І. А. Сікорським, В. К. Хмелєвським, В. А. Гіляровським, Ю. А. Флоренською, К. П. Беккер, В. С. Кочергіною, М. Є. Хватцевим, Р. Є. Левіною, І. Ю. Абелевою, Н. Є. Чевельовою, С. А. Мироною, А. В. Ястребовою, Н. А. Власовою, Є. Ф. Рау, В. І. Селіверстовим, Л. І. Беляковою, Є. А. Дяковою, І. О. Калачовою, Г. А. Волковою, Н. А. Власовою, М. І. Жинкіним, О. С. Бот, Л. Ф. Спіровою, І. Г. Вигодською, Є. Л. Пелінгер, Л. М. Успенською, М. І. Чистяковою, М. Ф. Фомічовою, Н. А. Ричковою, Л. І. Богомоловою, Л. З. Андроновою, В. М. Шкловським, Є. В. Оганесяном, А. Н. Стрельніковою, В. Г. Козаковим, Р. І. Клепиковим, А. І. Лубенською, А. Г. Рахмілевич, Ю. Л. Фрейдін, Л. М. Крапівіною, Л. З. Арутюнян, Н. М. Аспасіані, Є. Л. Мозговою, Л. Я. Місулович, І. А. Поваровою, В. І. Рождественською, І. П. Тяпугіним, Є. П. Кок, М. М. Ромун, Є. С. Ополінським, Є. Н. Герценштейн, Н. С. Самійленко та ін.

Однією з умов, визначених в контексті дослідження є врахування індивідуальних особливостей розвитку дитини. Під час організації театралізованої діяльності здійснювався індивідуальний підхід з врахуванням форми заїкання, ступені фіксації на мовленнєвому дефекті, статевої належності дітей, темпераменту, характеру, особистісного досвіду, емоційного стану, темпу розвитку тощо. Формування творчих груп з урахуванням їх індивідуальних особливостей під час підготовки та

проведення театралізованої діяльності створює передумови для ампліфікації (підвищення) художнього розвитку дитини. Також в його основу покладено методичний прийом, який дозволяє привертати увагу дітей безпосередньо до характеру рухів, забезпечує поступове засвоєння ними необхідних довільних рухів. Дитина фіксує погляд на рухах дорослого, на змінах його міміки, спостерігає за пересуванням ляльок, акцентуючи увагу на кожному етапі, націлюючи погляд на персонаж гри або на відповідну дію пантоміми. Це сприяє розвитку зорової, дихальної та рухової координації дітей [2, с. 848].

Розроблена нами експериментальна методика використання театралізованої діяльності в корекційній роботі із дітьми старшого дошкільного віку із заїканням забезпечує умови для ініціативної поведінки і правильного мовлення дітей поза спеціальними заняттями і спрямована на формування у дітей здібностей, свідомості, моральних норм та правил поведінки, емоційного розвитку, вмінь і навичок активної поведінки, самостійних форм спілкування. Під час театралізованої діяльності діти засвоюють правила поведінки в ігрових, вигаданих, казкових ситуаціях, але таких, які відображають правдиві, життєві явища і відносини між людьми. Все це сприяє перебудові поведінки та мовлення дітей, які заїкаються, в усуненні дефекту.

Особлива увага спрямовується на особливості поведінки дітей, які заїкаються в творчих іграх, визначаються ігрові завдання експериментатора у вихованні у дитини правильного мовлення і поведінки. Дається характеристика творчим завданням та можливості їх використання на різних етапах корекційної роботи з дітьми, які заїкаються.

В процесі експериментальної роботи спеціалісти, які працюють з дітьми, знайомились з використанням засобів театралізованої діяльності. З одного боку до роботи залучався сам експериментатор, сфера його спілкування з дітьми в процесі театралізованої діяльності, з іншого боку, дотримувалась єдність у формуванні уявлень, почуттів, емоцій, навичок поведінки у дітей із заїканням в процесі залучення різних засобів театралізованої діяльності до усіх видів роботи в дошкільному навчальному закладі: в роботі логопеда на логопедичному занятті, в роботі вихователя поза заняттями, в роботі муз керівника на заняттях з музики та логоритміки.

Різноманітність змісту завдань забезпечувалась ігровими атрибутами для театралізації: іграшками для настільного театру, пальчикового театру, ляльками бібабо, природним матеріалом (плоди та насіння дерев, квіти, глина тощо).

У багатьох дітей старшого дошкільного віку із заїканням малорухома міміка, що часто свідчить про

бідність емоційно-вольової сфери дитини, а отже, ми використовували вправи із дзеркалом. Цей методологічний прийом допомагав дитині фіксувати увагу, погляд, свої рухи, зміни в міміці свого обличчя. При необхідності експериментатор виконував вправи разом з дитиною, акцентуючи її увагу на прояві заданої емоції і спрямовуючи дитину на відповідні мімічні дії [3, с. 38].

Системність роботи виявлялась в організації передумов театралізованої діяльності у старших дошкільників, розрахованих на тривалий час і маючих вплив на усю складну структуру заїкання. Робота з дітьми була умовно поділена на підготовчий етап, основний та заключний етапи.

Підготовчий етап складали три підетапи, спрямовані на:

1. Розвиток уявлень та творчої уяви, символічного праксису під час ігрових вправ.
2. Розвиток не мовленнєвих засобів комунікації (жестів, міміки, пантоміміки).
3. Навчання колективної взаємодії під час розігрування ігор-драматизацій, ігор зі співами.

Підетапи визначалися у відповідності до етапів корекції мовленнєвої діяльності на логопедичних заняттях: обмеження мовлення, поєднане мовлення, відображене мовлення, самостійне мовлення.

На кожному з підетапів формувались відповідні завдання, виконувались корекційні вправи, після того, як навички даного підетапу були сформовані, переходили до наступного етапу, на якому виконувались більш складні завдання. Але розподіл на підетапи був умовним: так, вирізнялись періоди, коли навички, сформовані на попередньому етапі, використовувались поряд із більш складними, і, навпаки, на попередньому етапі театралізованої діяльності спостерігались ознаки майбутнього етапу.

Підготовчий етап експерименту здійснювався впродовж чотирьох взаємообумовлених та взаємопов'язаних етапів: I підетап (обмеження мовлення) починався з самого початку корекційної роботи і допомагав створити умови для подолання неправильної мовленнєвої звички, підготувати нервову систему дитини до формування нових мовленнєвих навичок.

Поступово активність дитини збільшувалась. II підетап (поєднане мовлення). На цьому етапі діти виконували завдання разом з експериментатором. Задля цього використовували різноманітні види роботи: театралізовані заняття, театральні етюди, ігри-драматизації, артикуляційну гімнастику.

III підетап (відображене мовлення). На цьому етапі дітей навчали спілкуватися один із одним, знайомили з адекватними вербальними знаками привертання уваги партнера та прояву зацікав-

леності в ньому. Проводилась робота над вимовою та просодичними компонентами мовлення (диханням, голосом, темпом і ритмом), вмінням розслаблювати м'язи. У дітей удосконалювались увага, зорова орієнтовна реакція на співрозмовника, і, як основа самостійності, наслідування.

IV підетап (самостійне мовлення). Завданнями цього етапу були навчання переказу підготовленого тексту з подальшою його драматизацією, переказ подій за матеріалами творчих ігор, виховання активності, самостійності, вільної поведінки під час ігор.

Основний етап передбачав вибір театралізованого матеріалу — казки, розподіл ролей, заучу-

вання тексту, виготовлення костюмів, декорацій, репетиції.

Заключний етап передбачав безпосередню театралізацію на сцені підготованої казки за участю усіх дітей групи.

Формувальний експеримент зафіксував значні зміни в усіх групах дітей. Так, відбулося суттєве зниження кількості дітей із невротичним та неврозподібним заїканням, які показали низький рівень виконання запропонованих завдань, і водночас було зафіксовано зростання кількості дітей, які знаходилися на високому, достатньому і середньому рівнях, що кількісно репрезентується у таких цифрових співвідношеннях:

Рівні	Показники рівнів до формувального експерименту			Показники рівнів після формувального експерименту			Різниця		
	Невротичне заїкання	Неврозподібне заїкання	Нормальне мовлення	Невротичне заїкання	Неврозподібне заїкання	Нормальне мовлення	Невротичне заїкання	Неврозподібне заїкання	Нормальне мовлення
Високий	7	14	33	15	27	70	+8	+13	+37
Достатній	18	41	47	38	64	73	+20	+23	+26
Середній	40	27	29	69	50	45	+29	+23	+16
Низький	50	30	—	23	18	—	-27	-12	—

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. / І. Д. Бех. — К.: Либідь, 2003. — Кн. 2.: Особистісно орієнтований підхід: Теоретико-технологічні засади. Наук. видання. — 2003.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник / І. Д. Бех. — К.: Либідь, 2008.
3. Власова Н. А. Логопедическая работа с заикающимися дошкольниками. М., 1959.
4. Сухомлинский В. О. Методика воспитания коллектива / Сухомлинский В. О. — М.: Просвещение, 1981.